אישים באגרות הראי"ה

הרב טודרוס הכהן, אב בית דין ראש פינה

רבה של ראש פינה ומושבות הגליל העליון · תרי"א–תרע"ח (1851–1918)

4 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב טודרוס הכהן נולד בשנת תרי"א (1851), בנו של הרב יוסף אריה זילברמן, רבה של מוינשט שברומניה, שהיה לימים רבה הראשון של ראש פינה. בשנת 1864 בקירוב עלה עם משפחתו לארץ ישראל, וגר בצפת, בטבריה ובחיפה.

אחרי פטירת אביו בשנת 1891 מילא את מקומו כרבה של ראש פינה ושל מושבות הגליל העליון: יסוד המעלה, מטולה, משמר הירדן ומחניים. עסק הרבה במצוות התלויות בארץ, והסדיר את מכירת הקרקעות לנכרי לפני שנת השמיטה במושבות הגליל ובזכרון יעקב. בשמיטת תר"ע (ראו בפרשת שמיטת תר"ע והיתר המכירה) ערערו רבני הספרדים בצפת על המכירה שעשה בראש פינה. נפטר בכ"ו בטבת תרע"ח (1918).

הרב קוק על הרב טודרוס הכהן

הרב טודרוס הכהן היה שלוחו של הרב קוק בעניין היתר המכירה במושבות הגליל. לקראת שמיטת תר"ע שלח לו הרב קוק את ההרשאות ואת המכתב המודפס, ופירט שארבע המלאכות שמן התורה ייעשו בידי נכרים. עם זאת הוסיף שאף שאין לערער על ההיתר, "מצות שביעית חסרה לנו", ולכן יעזור למי שרוצה לשמור כהלכה (כרך א', אגרת קצב).

הרב קוק שמח שהרב טודרוס יתקן את המכירה בכל מושבות הגליל, "וזכרון-יעקב בכללן", והסביר לו מדוע חרישה צריכה שאלת חכם: כדי שיראו ש"רבני אה"ק חפצים הם בכל תנאי בנין אה"ק", גם על ידי הפועלים (כרך א', אגרת ר). כשסיפר לו הרב טודרוס על שובתים גמורים, הרב קוק שמח בהם, אבל הסביר שבלי ההיתר נועלים את דלתות הישוב בפני היראים (כרך א', אגרת רעג). בסוף השנה כתב הרב קוק לרב טבריה שבמושבות הגליל "סמכתי עליו" (כרך א', אגרת שכג).

האגרות

כרך א', אגרת קצב: בי"ד בניסן תרס"ט: הרב קוק שולח לו את ההרשאות ואת המכתב המודפס להיתר המכירה בשמיטת תר"ע: ארבע המלאכות שמן התורה וגם החרישה ייעשו בידי נכרים. ועם זאת יעזור למי שרוצה לשמור שביעית כהלכה.

"שאע"פ שאין לערער כלום על היתר המכירה מ"מ מצות שביעית חסרה לנו"

כרך א', אגרת ה: בכ' באייר תרס"ט: חרישה צריכה שאלת חכם בגלל שאלת הפועלים {{parshiyot/hebrew-labor}}, כדי שיראו שהרבנים רוצים בבניין הארץ גם על ידי הפועלים. הרב קוק שמח שהרב טודרוס יתקן את המכירה בכל מושבות הגליל.

"וצריכים כל ישראל לראות, שרבני אה"ק חפצים הם בכל תנאי בנין אה"ק"

כרך א', אגרת רעג: בז' באדר ראשון תר"ע: הרב קוק שמח שיש שובתים גמורים, אבל היתר המכירה הכרחי, כי בלעדיו נועלים את דלתות הישוב בפני היראים.

"כשאני רואה, או שומע, שנמצאו ג"כ שובתים גמורים באה"ק, הנני נותן שמחה בלבי"

כרך א', אגרת שכג: לרב משה קליירס, רב טבריה, בט"ז במנחם אב תר"ע: במושבות הגליל סמך הרב קוק על הרב טודרוס, שכבר הוחזק לעשות את המכירה שלהן.

"כתב לי ידידי הרה"ג ר' טודרוס הכהן נ"י מראש פינה, שהוא הוחזק כבר לעשות את תיקון המכירה שלהם ע"פ ההוראה המוסכמת מאז, כמובן שסמכתי עליו"

ראו גם

הפרשה: שמיטת תר"ע והיתר המכירה. (לפרשה)

תולדות הרב טודרוס הכהן. ("רבי טודרוס הכהן", המכלול)

נוסח האגרות – עם ביאור

4 האגרות שבהן נזכר הרב טודרוס הכהן, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קצב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד ניסן תרס"ט - יפו **נמען:** הרב טודרוס הכהן, אב בית דין ראש פינה

בעניין השמיטה: הרב קוק הכין הרשאות ומכתב מודפס למכירה, ולפיהם ארבע המלאכות שמן התורה וגם החרישה ייעשו בידי נכרים. אף שאין לערער על ההיתר, מצוות שביעית מופקעת בו, ולכן יסייע למי שרוצה לשמור כהלכה. עם זאת, הרב קוק לא יקשיב למוציאי לעז על ההיתר, שהוא יסוד קיום הישוב, והישוב חביב גם אם יש בו רחוקים, כי קדושת הארץ תפעל גם עליהם.

עיקרי הדברים

- ההרשאות והמכתב המודפס לשמיטה.
- מלאכות דאורייתא וחרישה בידי נכרים.
- סיוע לשומרי שמיטה כהלכתה.
- דחיית הלעז על ההיתר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד ניסן תרס"ט[4].

שלו[5] וברכה ושמחת הרגל והכשר ביתרון, לכבוד ידידי הרב המאוה"ג[6] אוצר תורה ויראת ד' טהורה, מוהר"ר[7] טודרוס הכהן שליט"א[8], אב"ד[9] במושבה ראש-פנה וסביבותי' ת"ו.

מכתבי כתה"ר[10] הגיעוני, אבל רבו עלי מאד טרדותי ועמל נפשי, ולא יכולתי להשיב מפני הכבוד כיאות למעלת כבוד תורתו, ועמו הסליחה.

וע"ד[11] השביעית, הנני נמנה בעה"י[12] לדבר מצוה לתקן ע"י[13] היתר המכירה לנכרי, על משך זמן השביעית וחלק משנה זו עם שנת תרע"א[14] הבעל"ט[15] מו"ש[16] את הקרקעות. וע"ז[17] תקנתי את ההרשאות, ואת המכתב הנדפס שהנני שולחו לכת"ר[18], שמפורש בו שארבע העבודות שהן מה"ת[19] [ארבע המלאכות שאסורות בשביעית מן התורה: זריעה, זמירה, קצירה ובצירה] יעשו על ידי נכרים, וחרישה שיש בה ספק אם היא מהתורה ג"כ[20] תעשה ע"י נכרים, כל היכי דאפשר, [כל מה שאפשר (ארמית)] ופרטי הדברים יתבארו לכל שואל בעה"י. ואולי עוד אדפיס קובץ להלכות שביעית בפרטי ההלכות בעה"י. ואחרי כל אלה עלינו לדעת, שאע"פ[21] שאין לערער כלום על היתר המכירה מ"מ[22] מצות שביעית חסרה לנו, והיא מופקעת ע"ז[23] מאתנו, ע"כ[24] כל אשר תהי'[25] ידי משגת לעזור לאותם אשר תנדב אותם רוחם לשמור כהלכה, בעה"י לא אמנע את הטוב, רק כדי לזכות בקיום שביעית בפועל לחביבות המצוה כמה דאפשר. אבל אם יבאו אנשים להוציא לעז [להוציא שם רע] על היתר המכירה, שהוא יסוד המעמד להישוב הק'[26], המחוייב להיות חביב עלינו חבת נפש ונשמה, גם אם ימצאו בו רבים שאין דעתנו יכולה להיות נוחה מהם, מובטחים אנו שסוף קדושתה של א"י[27] לעשות את פעולתה גם על הרחוקים אשר יתקרבו הם או דורותיהם אחריהם, בכל עז לקדושת השי"ת[28] ואור תורתו, המופיע באויר ארץ חמדה ת"ו, למוציאי לעז לא נקשיב כלל וכלל. ע"כ אם אחר תיקון המכירה, והסכמה בדעה צלולה, שהכל נעשה כדת של

תורה, ימצא מי שיהי'[29] שירצה לבקש דרכים לסייע את השובתים לגמרי, [את המתיישבים שבחרו לשמור את השמיטה כהלכתה בלי היתר המכירה] אם ימצאו כאלה, ואצ"ל[30] את הפועלים, אשר ישארו, ע"י מיעוט העבודות המותרות, בלא עבודה, גם ידי תכון עמו, בל"נ[31], בכל האפשרי.

חובת היום גורמת לקצר, והנני חותם בברכה ואה"ר[32], כנה"ר[33] ונפש ידי"ע[34] דוש"ת[35] בכל לונ"ח[36].

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. אב"ד - אב בית דין
10. כתה"ר - כבוד תורתו הרמה
11. וע"ד - ועל דבר
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. ע"י - על ידי
14. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
15. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
16. מו"ש - מוצאי שבת
17. וע"ז - ועל זה
18. לכת"ר - לכבוד תורתו
19. מה"ת - מן התורה
20. ג"כ - גם כן
21. שאע"פ - שאף על פי
22. מ"מ - מכל מקום
23. עי"ז - על ידי זה
24. ע"כ - על כן
25. תהי' - תהיה
26. הק' - הקטן
27. א"י - ארץ ישראל
28. השי"ת - השם יתברך
29. שיהי' - שיהיה
30. ואצ"ל - ואין צריך לומר
31. בל"נ - בלי נדר
32. ואה"ר - ואהבה רבה
33. כנה"ר - כנפשו הרמה
34. ידי"ע - ידידו עוז
35. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
36. לונ"ח - לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ר

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' אייר תרס"ט - יפו **נמען:** הרב טודרוס הכהן, אב בית דין ראש פינה

הרב קוק מסביר שחרישה צריכה שאלת חכם בגלל שאלת הפועלים, כדי שיראו שהרבנים חפצים בבניין הארץ גם בידי פועלים. הרב קוק שמח שהרב יתקן את המכירה בכל מושבות הגליל. הרב קוק רוצה קשר עם כל המושבות לא בשביל כבודו אלא כדי לאחד את הישוב. אין לזלזל בישוב בגלל צעירים שמקלקלים, וסופם לשוב. בעניין סייגים: לפי אבות דרבי נתן, 'טוב עשרה טפחים ועומד ממאה אמה ונופל'.

עיקרי הדברים

- חרישה בשמיטה - שאלת חכם, ושאלת הפועלים.
- איחוד כל המושבות.
- הצעירים המקלקלים סופם לשוב.
- סייג לתורה - 'טוב עשרה טפחים ועומד'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' אייר תרס"ט[4].

לכבוד ידידי הרב המאוה"ג[5], אוצר תוי"ר[6], רב פעלים, מו"ה[7] טודרוס הכהן [רבה של ראש פינה ומושבות הגליל] שליט"א[8], ראב"ד[9] דמושבה ראש פינה ומושבותי' ת"ו, שלו'[10] וברכה.

הגיעני מכתבו היקר. ותל"י[11], שאנחנו, היודעים בצער הישוב, מכירים אנו את ערכו לישראל ולאה"ק[12], למרות כל המגרעות הרבות אשר דבקו בו, ועל הכל נאמר וכפר אדמתו עמו, [דברים לב, מג] וקדושת אה"ק[13] תטהר ותרומם את כל נשמות עם קדוש, מקטנם ועד גדולם, למהר ישועה בב"א[14].

וע"ד[15] מה שכתבתי, את אשר הוא לדעתי לאמתה של תורה, שחרישה צריכה שאלת חכם. זהו ענין הכרחי, לפי מעמד של שאלת הפועלים שנתעוררה הרבה עכשו יותר מבשנים שעברו. וצריכים כל ישראל לראות, שרבני אה"ק חפצים הם בכל תנאי בנין אה"ק, בין ע"י[16] האכרים עצמם, בין ע"י הפועלים, וכיון שלא יעשה בלא ש"ח, נקוה בעה"י[17] שבפועל לא יהי'[18] צורך לבא למדה זו.

וע"ד מה שכת"ר[19] כותב שלא ישונה מצדי דבר, מכל מה שהוחזק מאז התעסקות תיקון ההיתר, דבר זה אינו צריך לפנים. ומחזיקנא טיבותא מאד לכת"ר[20] על שהוא ג"כ[21] נכנס בעסק הקדוש הזה, שכך היא חובתו. והנה על ההרשאה הנדפסת אצלי חתם ג"כ כבוד הברון שי'[22] בעצמו, חוץ ממה שחתם עלי'[23] מר פרנק. מ"מ[24] הנני מלא רצון שיתקן כת"ר[25] את כל מושבות הגליל, וזכרון-יעקב בכללן, ותבא עליו ברכה.

וידע אהובי, שמה שאני חפץ שתהי'[26] לי שייכות גם במושבות שבגליל, אינו ח"ו[27] מפני כבודי, שאיני חלילה מחומדי כבוד. אבל מאד חפצתי, שיהיו כל המושבות וכל הישוב החדש בכלל מקושר בקשר אחד, וע"י[28] זה נהיה כולנו מקושרים יחד, ונוכל לעשות בעה"י כמה דברים טובים, בין בשביל הרמת

קרן היהדות, לתורה ולאמונה, בכללות הישוב, בין לטובת המצב החומרי של ישובנו הק'[29], שהוא ג"כ קודש לד'. וחלילה לנו שירד ערך הישוב של ארצנו הק', אשר עיני ד' בה, בעינינו מפני שאיזה צעירים מקלקלים את מעשיהם, שגם כל הקלקלה של הצעירים היא רק מפני מהומת הזמן, שאין מי שיאיר את עיניהם, באור תורה ואהבת אמונה וקדושת שם ד' יתי'[30]. ומובטחני שסוף כל סוף יחזרו הכל למוטב, ומכולם יתקדש קדוש ישראל, באמת ובצדקה, ובלצ"ג[31] ולשבי פשע, ["ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב" (ישעיהו נט, כ)] דוקא המורדים ביעקב, המה ישובו ויזכו להיות בוני חרבות עם ד' ואה"ק[32], ופחדו אל ד' ואל טובו. [הושע ג, ה]

ודברי כת"ר בענין סייג לתורה המה נכונים מאד. וכמ' באבות דר"נ, שעל אותה משנה עצמה, של ועשו סייג לתורה, מתחיל בשבח של סייג ומסיים בה"ז[33] שם בגנות של הסייגים היתרים, ואמר שם "טוב עשרה טפחים ועומד ממאה אמה ונופל". [אבות דרבי נתן, פרק א] ועי' מש"כ[34] בזה במכתבי הנדפסים ע"ד[35] השי"ש היבש לפסח, [שמן שומשמין לפסח: הרב קוק התירו, אף שהשומשום נחשב קטנית, ובית הדין של החסידים בירושלים יצא נגדו] שהי'[36] לי בזה איזה תגר ומחלוקת לש"ש עם ב"ד[37] של חסידים בירושת"ו[38]. והקב"ה[39] יעזרנו ע"ד כבוד שמו עבור עמו ונחלתו. וביותר צריכים אנו להתחזק להראות לעין כל, שת"ח[40] בכח התורה הנם בונים את ישוב אה"ק, ולא מהרסיו, וזהו קידוש ש"ש העושה יסוד לכל התורה כולה. ואשרי מי שעיניו פקוחות ללכת בדרך ד' בדעה ושכל טוב, וצור ישראל ב"ה יחנינו להיות מגודרי גדר משובבי נתיבות לשבת, דוקא לשבת כרצונו יתי', ולא לתוהו כי לשבת יצרה.

והנני בזה ידי"ע[41] דוש"ת[42] באה"ר[43], חותם בברכה מלונ"ח[44],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. תוי"ר - תורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. ראב"ד - רבי אברהם בן דוד
10. שלו' - שלום
11. ותל"י - ותודה לא-ל יתברך
12. ולאה"ק - ולארץ הקודש
13. אה"ק - ארץ הקודש
14. בב"א - במהרה בימינו אמן
15. וע"ד - ועל דבר
16. ע"י - על ידי
17. בעה"י - בעזרת השם יתברך
18. יהי' - יהיה
19. שכת"ר - שכבוד תורתו
20. לכת"ר - לכבוד תורתו

21. ג"כ - גם כן
22. שי' - שיחיה
23. עלי' - עליה
24. מ"מ - מכל מקום
25. כת"ר - כבוד תורתו
26. שתהי' - שתהיה
27. ח"ו - חס ושלום
28. וע"י - ועל ידי
29. הק' - הקטן
30. ית' - יתברך
31. ובלצ"ג - ובא לציון גואל
32. ואה"ק - וארץ הקודש
33. בה"ז - דורש פענוח
34. מש"כ - מה שכתב
35. ע"ד - על דבר
36. שהי' - שהיה
37. ב"ד - בית דין
38. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
39. והקב"ה - והקדוש ברוך הוא
40. שת"ח - שתלמידי חכמים
41. ידי"ע - ידידו עוז
42. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
43. באה"ר - באהבה רבה
44. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** הרב טודרוס הכהן, אב בית דין ראש פינה

הרב קוק שמח על השובתים הגמורים, אבל היתר המכירה הכרחי. בלעדיו יינעלו דלתות הישוב בפני שומרי המצוות, ויישאר פתוח רק לפורקי עול. טוב אם השובתים לא יקבלו צדקה, וכך תהיה שביתתם 'שבח להי'. הרב קוק שוקל לפרסם מכתב גלוי לעובדים לפי ההיתר, שלא יפקירו את גבולות ההוראה. מי שעושה לפי ההוראה שומר שביעית מן התורה, כי אינו עושה בעצמו מלאכה דאורייתא. גלות הארץ תלויה רק בביטול שביעית של תורה (שאגת אריה).

עיקרי הדברים

- היתר המכירה - פתח לשומרי מצוות לעלות.
- שובתים בלי צדקה - 'שבח להי'.
- העובדים לפי ההוראה שומרים שביעית מן התורה.
- גלות הארץ - רק על ביטול דאורייתא.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' אד"ר[4] תרע"ן.

שלו'[5] וברכה באה"ר[6] לכבוד ידי"נ[7] הרב המאוה"ג[8], אוצר תורה ויראת ד' טהורה, טהר לב ויקר נפש, מוהר"ר[9] טודרוס הכהן שליט"א[10], אב"ד[11] דעה"ק[12] ראש פינה [אב בית הדין של המושבה ראש פינה] וסביבותי' תובב"א[13].

שלמא רבא ברב חבה, [שלום רב באהבה רבה (ארמית)]

הגיעני מכתבו היקר דכת"ר[14], ומפני רוב הטרדא והעבודה נתאחרו דברי, אף כי איני מוצא כל ענין חדש מה לכתב כעת לכת"ר[15], רק למלאות את חפצו הטהור, אשר יבקשני להשיב לו על מכתבו הנכבד.

ובכללות הענין, כשאני רואה, או שומע, שנמצאו ג"כ[16] שובתים גמורים [מתיישבים ששמרו את השמיטה כהלכתה, בלי לסמוך על היתר המכירה] באה"ק[17], הנני נותן שמחה בלבי. וב"ה[18], כי ישנם גואלים להמצוה העקרית והקדושה של שביעית, אף ע"פ[19] שבכללות מוכרח הדבר של היתר ההפקעה ע"י[20] מכירה להעשות. כי אם לא יתפרסם דבר היתר זה, נועלים אנו בידים את דלתי הישוב מכל החרדים לדבר ד' החפצים לבא לאה"ק[21] ולהתנהל עלי'[22], ונשאר לפ"ז[23] פתח הישוב פתוח רק לאותם אשר אינם חשים לאיסורים, ומובן הדבר שאסור לנו להיות הגורמים למעמד כזה. ואנחנו עשינו את שלנו, והשי"ת[24] יתן בלב אחינו, יושבי אדמת הקודש, העוסקים בעבודת האדמה, שיקיימו הכל כפי הוראת חכמים ולא יסורו ימין ושמאל, ואז בודאי יראו ברכה במעשי ידיהם, כי רחמנא ליבא בעי, ["רחמנא לבא בעי", הקב"ה רוצה את הלב (סנהדרין קו)] וכיון שכל מה שיש ביכלתם הם עושים לא יחשב ד' להם עון במה שהם סומכים על ההפקעה, אחרי הוראת זקנים וגדולי הדורות. ובלב כל בעלי היכולת אני תפילתי שיתן ד' שיעמדו בנסיון, וישבתו שביתה גמורה, ומה טוב יהי'[25] אם יקדשו שם שמים, ולא יקחו מן הצדקה בשביל

שביתתם, שאז תהיה שביתתם ניכרת שהיא משום שבת לד'. ומ"מ[26] איני מונע כבוד גם מאותם הנזקקים לתמיכה ושובתים, שמ"מ[27] הרי זה ענין של יראת שמים, וקדושת המצוה מתרחבת על ידם, ומנייהו ומנן יתקלס עילאה [ומהם וממנו יתהלל העליון (ארמית, על פי הזוהר)] ב"ה.

אני שוקל כעת בדעתי, אולי לצאת בל"נ[28] במכתב גלוי, לכל אחינו העובדים ע"פ סדרי ההיתר, שיהיו זהירים מאד שלא לצאת מגבולות ההוראה, ולא יהיו נפתים לקול המחלישים את דעתם, לומר שבין כך וכך הם עושים באיסור, ושמתוך כך הם מפקירים הענין לגמרי, ד' ישמרנו, רק ידעו שכל זמן שהם עושים ע"פ ההוראה, הרי הם בכלל שומרי שביעית, שבאמת מן התורה הם שומרים לגמרי, כיון שאינם עושים שום מלאכה של תורה ע"י עצמם, וע"י[29] נכרים בודאי אין כאן כ"א[30] שבות. כי העיקר הוא כמוהרי"ט[31], [כשיטת רבי יוסף מטראני] שמצד שביתת הארץ האיסור הוא דוקא כשישראל עובד בעבודות של תורה, ובמידי דרבנן ודאי אין לפקפק על המכירה. גם מה שהענין של שביעית הוא חמור הרבה, מפני שבו תלוי גלות חלילה, גם זה הוא בודאי רק על ביטול שביעית של תורה, ובענין של תורה, וכמו שכתב הגאון שאגת אריי בסס"י[32] כ"ד [ספר "שאגת אריה", סוף סימן כד] לענין ברכת התורה, דאי הוי מדרבנן אין ראוי ע"ז[33] עונש גדול דאבידת הארץ חלילה, והוכיח יסוד זה מד' תוס'[34] דסוטה גבי עובדא דאגריפוס. [מדברי התוספות במסכת סוטה (מא) על מעשה אגריפס המלך בהקהל] א"כ[35] כיון שמקיימים את האיסור מן התורה, הרי השביעית נשמרת ב"ה מדאורייתא, ומה שהוא מדרבנן הרי היא ככל מצות התורה שאין בהן ענין לגלות הארץ, שסומכין בהן בלא פקפוק על דרכי היתר דחוקים, על הערמות ועל דעת יחידים, הכל לפי ענין הדחק. והן אל כביר לא ימאס, [איוב לו, ה] ומחשבה טובה של בנין אה"ק[36] יצרפה השי"ת[37] למעשה ויראנו בישועתו לראות את ארץ חמדה הולכת ונבנית בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה. ויש לקוות, שע"י[38] חיזוק ידים כזה יוסיפו אומץ העובדים לדקדק בגדרי ההיתר כתורה וכמצוה, ויתקדש שם שמים על ידם, בהיותם נזהרים בעבודתם ההכרחית בפרטי דיני תוה"ק[39], בלא שום פניי ליהנות משום אדם, כי מעמל נפשם ישבעו בעה"י[40]. וצור ישראל ב"ה יתקננו בעצה טובה מלפניו ונזכה להדריך את עצמנו, ואת עם ד' התלויים בנו, בדרכי יושר כרצון השי"ת לכבוד ולתפארת, לברכה ולרב שלוי לעם ד' וארץ קדשו. והי'[41] זה שלוי וברכה' כנה"י[42] ונפש ידידו עז דוש"ת[43] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. שלו' - שלום
6. באה"ר - באהבה רבה
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. המאוה"ג - המאור הגדול
9. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. אב"ד - אב בית דין
12. דעה"ק - דעיר הקודש

13. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
14. דכת"ר - דכבוד תורתו
15. לכת"ר - לכבוד תורתו
16. ג"כ - גם כן
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. וב"ה - וברוך השם
19. ע"פ - על פי
20. ע"י - על ידי
21. לאה"ק - לארץ הקודש
22. עלי' - עליה
23. לפ"ז - לפי זה
24. והשי"ת - והשם יתברך
25. יהי' - יהיה
26. ומ"מ - ומכל מקום
27. שמ"מ - שמכל מקום
28. בל"נ - בלי נדר
29. וע"י - ועל ידי
30. כ"א - כי אם
31. כמוהרי"ט - כמורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ט (למשל: יעקב + טוביה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
32. בסס"י - בסוף סימן
33. ע"ז - על זה
34. תוס' - תוספות
35. א"כ - אם כן
36. אה"ק - ארץ הקודש
37. השי"ת - השם יתברך
38. שע"י - שעל ידי
39. תוה"ק - תורתנו הקדושה
40. בעה"י - בעזרת השם יתברך
41. והי' - והיה
42. כנה"י - כנפשו היקרה
43. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שכג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז מנחם אב תר"ע - רחובות **נמען:** הגאון ר' משה קליירס, אב בית דין טבריה

המכירה שעשה הרב קוק חלה גם על מושבות יק"א והברון ועל חברת 'גאולה'. במושבות הגליל סמך על הרב טודרוס מראש פינה. אין לבטל קולא שהורו הזקנים כל עוד לא עמד בית דין ובטלה (ירושלמי). עוד צירופים להקל: שיטת הרז"ה וסיעתו שאין שמיטה כלל בזמן הזה, ספק מניין השנים (כפתור ופרח), ו'ארנונא' (הלכות ארץ ישראל המיוחסות לטור).

עיקרי הדברים

- היקף המכירה.
- אין לבטל קולא של זקנים.
- צירופי היתר: הרז"ה, ספק המניין, ארנונא.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], רחובות ת"ו[2], ט"ז מנ"א[3] תרע"ן.

שלו'[4] וברכה לכ'[5] ידינ"ע[6], הרב הגאון המפורסם לשו"ת[7] סוע"ה[8] אוצר תוי"ר[9] מו"ה[10] משה קליערס [הרב משה קליערס, רבה של טבריה] שליט"א[11], הגאב"ד[12] דעה"ק[13] טבריא והגליל ת-ו.

אדשה"ט[14] באה"ר[15].

מכתב כתר"ה[16] היקר הגיעני, בהיותי יושב פה במושבה רחובות ת"ו. והנה כח המכירה שעשיתי הוא עולה ג"כ[17] על כל המושבות של יק"א[18] והברון, וחברת "גאולה" ג"כ בכלל ע"פ[19] הרשאות ראשי המנהלים כראוי. ולדעתי אין להרעיש עולם ע"ז[20] בענין שביעית בזה"ז[21], שכ"כ[22] רבו בו הצדדים להקל, במקום דחק והפסד ותיקון הישוב. ובאמת במושבות הסמוכות עשיתי ג"כ הרשאות מיוחדות, שבאו עה"ח[23] ג"כ האכרים הפרטיים כולם, ואפי'[24] אותם שהם תחת רשות הברון ויק"א[25], לרווחא דמילתא. אך על המושבות הגליליות כתב לי ידידי הרה"ג[26] ר'[27] טודרוס הכהן [ראו (כרך א', אגרת ר)] נ"י[28] מראש פינה, שהוא הוחזק כבר לעשות את תיקון המכירה שלהם ע"פ ההוראה המוסכמת מאז, כמובן שסמכתי עליו, וכפי הנראה עשה בלא הרשאות מיוחדות מהפרטיים, מפני שכן הי'[29] המנהג בשמיטות שקדמו, באותן השייכות להברון ושתחת יק"א, שנמכרו ע"פ הפקידות. וכמובן אין להרהר אחר מה שכבר הורו זקנים, שאפי'[30] קולא שהונהגה מפני טעם, שעבר הטעם, ג"כ אין מבטלים אותה כ"ז[31] שלא עמד ב"ד[32] ובטלה, כהא דירושלמי פ' במ"ד, [ירושלמי שבת, פרק במה מדליקין] אהא דטבילת פתילה בשמן שריפה לבת ישראל, שהותרה בשעת משלחת זאבים, ולא עמד ב"ד אחר ובטלה, וק"ו[33] כ"ז שהטעם נוהג. ונהי שמי שאינו מוכרח, ויכול להשתמט מהורות בזה, אין לנו למושכו בעל כרחו, אבל לערער על מה שנעשה ודאי אין כדאי.

וכבר כתבתי לכמה גדולים, שבזמן הזה אם יסמכו על דעת הרז"ה[34] וסיעתו, [רבי זרחיה הלוי, בעל "המאור"] שלא הי' היחיד בדבר, כמבואר מלשון הר"ן[35] בגיטין [פירוש הר"ן על הרי"ף, גיטין לו] במקומו שהיו כמה

חכמים בעלי דעה זו, שבזה"ז[36] שאין יובל, אפי'[37] מדרבנן, מצד ביטול בי"ד[38] הגדול, אין שמיטה נוהגת כלל אפי' מדרבנן, אין כח בידנו למחות בידם כעת שנתרבה הדחק למעלה ראש בענין זה ע"י[39] התרבות הישוב החדש. והראב"ד[40], שעליו כתב הרמב"ן[41] שחזר בו, אין חזרתו ברורה כלל, וכמו שכתבתי קצת מזה במבוא לשה"א[42]. [המבוא לספרו של הרב קוק "שבת הארץ"] ויותר מזה הוכחתי לעצמי, ולא רציתי להעלות על הכתב ברבים, שלא להחליש הענין משום כבוד אלי הסתר דבר. נוסף ע"ז אין אנו יכולים לבטל לגמרי הספק של מנין השנים, שלא הי' אצל הראשונים, שכ"א החזיק בשיטה ברורה שלו, ואנו לא נדע כ"כ[43] ברור למי מקדושים נפנה. ואע"פ[44] שהוסכם להתנהג כמנהג הגאונים, אין המנהג מברר את הספק לגמרי, שבימי בעל "כפתור ופרח" [רבי אשתורי הפרחי, חוקר ארץ ישראל במאה ה-14] היו מסופקים, וקצתם היו נוהגים בשנה זו וקצתם בשנה אחרת, הרי שלא הי' בידם מנהג קבוע לגמרי ונפסקה בזה הקבלה. וכבר הזכיר המבי"ט[45] ג"כ צירוף זה, של ספק השנים. וחוץ מזה נוסף לנו מה שכתב בהי' א"י[46] המיוחס להטור, שכשיש ארנונא אין קדושת שביעית כלל על הארץ מדינא, וחזי לאצטרופי לכל הנ"ל[47] בשעה"ד[48]. ע"כ[49] לע"ד[50] ראוי להרגיע ישראל, ובצירוף המכירה הנהוגה שלא לערער כלל וכלל, ולכה"פ[51] להעלים עין, ודי הטוב יכפר בעד כי כל כונתנו היא לש"ש לטובת ענייי עם ד' וטובת ישוב אה"ק[52]. והנני בזה ידי"ע[53] דוש"ת[54] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

הס' אכתב לשלח לכ"ג ידי"נ[55] שליט"א, וא"צ[56] לכל תשלומין, וקבלת אדם חשוב נתינה היא, ובפרט שקבלתי ממר שי'[57] את ספרו היקר.

ידי"ע הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. מנ"א - מנחם אב
4. שלו' - שלום
5. לכ' - לכבוד
6. ידינ"ע - ידיד נפשי עוז
7. לשו"ת - לשם ולתפארת
8. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
9. תוי"ר - תורה ויראה
10. מו"ה - מורנו הרב
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
13. דעה"ק - דעיר הקודש
14. אדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
17. ג"כ - גם כן
18. יק"א - יק"א (חברת ההתיישבות היהודית)
19. ע"פ - על פי
20. ע"ז - על זה

21. בזה"ז - בזמן הזה
22. שכ"כ - שכל כך
23. עה"ח - על החתום
24. ואפי' - ואפילו
25. ויק"א - ו + יק"א: יק"א (חברת ההתיישבות היהודית)
26. הרה"ג - הרב הגאון
27. ר' - רבי
28. נ"י - נרו יאיר
29. הי' - היה
30. שאפי' - שאפילו
31. כ"ז - כל זה
32. ב"ד - בית דין
33. וק"ו - וקל וחומר
34. הרז"ה - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ז, ה (למשל: זאב + הלל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
35. הר"ן - רבנו נסים
36. שבזה"ז - שבזמן הזה
37. אפי' - אפילו
38. בי"ד - בית דין
39. ע"י - על ידי
40. והראב"ד - ורבי אברהם בן דוד
41. הרמב"ן - רבי משה בן נחמן
42. לשה"א - לשבת הארץ (ספרו של הרב)
43. כ"כ - כל כך
44. ואע"פ - ואף על פי
45. המבי"ט - רבי משה מטראני
46. א"י - ארץ ישראל
47. הנ"ל - הנזכר לעיל
48. בשעה"ד - בשעת הדחק
49. ע"כ - על כן
50. לע"ד - לעניות דעתי
51. ולכה"פ - ולכל הפחות
52. אה"ק - ארץ הקודש
53. ידי"ע - ידידו עוז
54. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
55. ידי"נ - ידיד נפשי
56. וא"צ - ואין צריך
57. שי' - שיחיה